

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА
ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В ЦИФРОВУ ЕПОХУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 2

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху:
сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квіт-
ня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса :
Фенікс, 2026. – Т. 2. – 684 с.
ISBN 978-617-8763-16-9

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практич-
них напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних
в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнто-
ваних досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права,
функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації
суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністра-
тивного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а
також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, кри-
міналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності
прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права
і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського,
земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисци-
плінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світо-
вих соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємни-
цтва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження
у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного
моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, пере-
кладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та прак-
тиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних тех-
нологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-16-9

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Шамота Олександр Володимирович

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОДНОСТАТЕВИХ ПАРТНЕРСТВ В УКРАЇНІ:
ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ. 118

Боярчук Михайло Вікторович

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ ПРО СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ. 121

Вовчок Руслан Володимирович

ЗАХИСТ ПРАВ ЗАМОВНИКА ТА ВИКОНАВЦЯ У ДОГОВОРАХ ПРО НАДАННЯ
ІТ-ПОСЛУГ. 126

Гнатенко Сергій Сергійович

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ
ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ. 129

Гнатюк Дмитро Володимирович

ДОГОВІР ДАРУВАННЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ. 134

Коваленко Сергій Олегович

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. 138

Новиченко Михайло Юрійович

ЦИФРОВІ ОБ'ЄКТИ ЯК КАТЕГОРІЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА: ОНТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ. 143

Романовський Денис Сергійович

ВПЛИВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ НА МАЙНОВІ ПРАВА ЛЮДЕЙ
ПОХИЛОГО ВІКУ. 145

Стрілець Михайло Ігорович

СПОСОБИ ТА МЕХАНІЗМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ СТОРІН В УМОВАХ ІНТЕРНЕТ-
СЕРЕДОВИЩА: ПРИВАТНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР. 148

Тимова Аліна Олексіївна

КОНЦЕПЦІЯ БАГАТОРІВНЕВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА МАНІПУЛЯЦІЮ ІНФОРМАЦІЄЮ В
ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ. 150

Шипков Єгор Олексійович

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ. 154

Якушев Станіслав Ігорович

КОМПЕНСАЦІЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА (НА
ПРАКТИЦІ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ). 156

СЕКЦІЯ 14. ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Голубева Неллі Юріївна

РОЗПОДІЛ СУДОВИХ ВИТРАТ МІЖ СТОРОНАМИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ США. 160

Андронов Ігор Володимирович

ФОРМУЛЮВАННЯ ПОЗОВНИХ ВИМОГ ТА ЇХ ОЦІНКА СУДОМ. 163

Волкова Наталія Василівна

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ЗАКОННИХ ПРЕДСТАВНИКІВ У ЗАХИСТІ ПРАВ МАЛОЛІТНІХ ТА
НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ. 165

Бут Ілля Олександрович

ЩОДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО ВІДПОВІДАЧА У СПРАВАХ ПРО ЗАХИСТ
ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ. 169

Дрогозюк Крістіна Борисівна

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ. 173

Ліопол Інна Михайлівна

АПЕЛЯЦІЙНИЙ ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ У СВІТЛІ
СТАНДАРТІВ СПРАВЕДЛИВОГО СУДУ. 177

Гнатюк Дмитро Володимирович
*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри приватного права*

ДОГОВІР ДАРУВАННЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах цифрової трансформації приватноправових відносин дедалі більшого значення набуває питання цивільно-правового обігу нематеріальних об'єктів, що існують у цифровому середовищі. Розвиток інформаційних технологій, поширення електронної комерції, цифрових платформ, віртуальних активів, токенизованих прав, електронних реєстрів та інших цифрових інструментів зумовлює необхідність переосмислення традиційних договірних конструкцій цивільного права. Однією з таких конструкцій є договір дарування, який, будучи класичним інститутом зобов'язального права, у сучасних умовах стикається з новими викликами, пов'язаними з визначенням правової природи цифрових активів, допустимістю їх безоплатного відчуження, формою правочину, моментом переходу прав та способами захисту прав сторін [1; 2; 3].

Актуальність дослідження зумовлена тим, що чинне цивільне законодавство України не містить спеціальної та комплексної моделі правового регулювання договору дарування цифрових активів, хоча загальні положення про дарування вже дозволяють поширювати окремі норми на майнові права як об'єкт цивільних прав. Так, відповідно до ст. 717 Цивільного кодексу України за договором дарування одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність, а згідно зі ст. 718 ЦК України дарунком можуть бути, зокрема, рухомі речі, нерухомі речі, гроші, цінні папери, а також майнові права, якими дарувальник володіє або які можуть виникнути у нього в майбутньому [1]. Це положення створює нормативне підґрунтя для доктринального висновку про потенційну допустимість дарування окремих цифрових активів або цифрових майнових прав, однак не усуває численних проблем їх кваліфікації та практичного оформлення.

Особливої уваги ця проблематика набуває в умовах формування в Україні законодавчої бази щодо цифрової економіки. Важливим кроком стало ухвалення Закону України «Про цифровий контент та цифрові послуги», який набрав чинності 2 березня 2024 року та спрямований на врегулювання договірних відносин щодо надання цифрового контенту та/або цифрових послуг, а також на імплементацію положень Директиви (ЄС) 2019/770 [4; 5]. Водночас зазначений Закон регулює насамперед відносини між виконавцем та споживачем щодо надання цифрового контенту чи цифрової послуги, а не безпосередньо безоплатне відчуження цифрових активів між приватними особами, що свідчить про наявність нормативної прогалини у сфері цивільно-правового оформлення дарування таких об'єктів [4; 5].

Не менш важливим для досліджуваної теми є Закон України «Про віртуальні активи». Водночас його правове значення на сучасному етапі потребує коректного тлумачення: за даними офіційного порталу Верховної Ради України, Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 № 2074-IX станом на березень 2026 року не набрав чинності, хоча має чинну поточну редакцію з урахуванням подальших змін [6]. Це означає, що вітчизняний законодавець уже сформулював базовий нормативний підхід до віртуальних активів, однак повноцінний режим їх обігу, у тому числі й безоплатного відчуження, залишається фактично незавершеним з позицій практичного правозастосування.

Договір дарування цифрових активів перебуває на стику класичних цивільних конструкцій та новітніх цифрових об'єктів цивільного обороту. У межах традиційного регулювання договір дарування розглядався переважно крізь призму відчуження речей, грошових коштів, цінних паперів, корпоративних або інших майнових прав. Однак у сучасних умовах постає питання, чи можуть об'єкти цифрового середовища – криптоактиви, токени, цифровий контент з індивідуалізованими майновими правами доступу, облікові записи з економічною цінністю, доменні імена, окремі цифрові майнові права на результати інтелектуальної діяльності – бути самостійним предметом договору дарування, і якщо так, то в якому саме правовому режимі.

Насамперед слід зазначити, що ключовою проблемою є відсутність уніфікованого поняття «цифровий актив» у цивільному законодавстві України. У науковому та практичному обігу це поняття вживається у широкому значенні, охоплюючи як віртуальні активи у вузькому розумінні, так і різні цифрові об'єкти, що мають майнову цінність або забезпечують доступ до певного майнового блага. Водночас ЦК України оперує ustalеними категоріями «річ», «майно», «майнове право», «об'єкт цивільних прав», що вимагає не механічного, а функціонального підходу до кваліфікації цифрових активів. З огляду на ст. 718 ЦК України, найбільш обґрунтованим видається підхід, за яким значна частина цифрових активів може розглядатися не як річ у класичному сенсі, а саме як майнове право або сукупність майнових прав, що підлягають безоплатному відчуженню [1].

Другим проблемним аспектом є питання форми договору дарування цифрових активів. Загальні положення ЦК України передбачають усну та письмову форми договору дарування залежно від предмета, суб'єктного складу та характеру обов'язку передати дарунок у майбутньому. Проте цифрове середовище об'єктивно зумовлює необхідність письмової, а в багатьох випадках – електронної форми правочину, особливо якщо йдеться про активи зі значною вартістю, майнові права, що існують у цифровому реєстрі, або відчуження прав доступу до цифрових платформ. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» закріплює правовий статус електронного документа, а також визначає електронний підпис як обов'язковий реквізит електронного документа, що використовується для ідентифікації автора та/або підписувача [7]. Своєю чергою, Закон України «Про електронну комерцію» закріплює можливість укла-

дення електронних правочинів та використання електронного підпису чи інших електронних ідентифікаторів у передбачених законом випадках [3]. Отже, з позицій розвитку законодавства електронна форма договору дарування цифрових активів є не лише можливою, а й функціонально необхідною, однак її детальний спеціальний режим наразі відсутній.

Третя проблема стосується моменту переходу прав на цифровий актив. Для традиційного договору дарування момент виконання часто пов'язується з фактичним переданням речі або юридичним оформленням переходу права. У випадку цифрових активів це питання є значно складнішим, оскільки перехід може відбуватися через зміну контролю над приватним ключем, передачу доступу до електронного гаманця, зміну запису у відповідному реєстрі, переоформлення акаунта, зміну адміністратора доменного імені, внесення змін до внутрішньої системи платформи чи сервісу. Відсутність спеціальних цивільно-правових правил щодо юридичного значення таких технічних дій породжує ризик спорів про належне виконання договору, момент набуття прав обдаровуваним та належність доказів передачі цифрового активу.

Окремої уваги заслуговує питання розмежування дарування цифрового активу та надання доступу до цифрового контенту чи цифрової послуги. Закон України «Про цифровий контент та цифрові послуги» регулює договірні моделі, в яких виконавець надає або зобов'язується надати споживачу цифровий контент чи цифрову послугу [4; 5]. Проте надання доступу до сервісу за ліцензійною моделлю, навіть якщо воно має економічну цінність, не завжди тотожне відчуженню цифрового активу як об'єкта цивільних прав. У низці випадків йдеться не про передачу права власності чи майнового права, а лише про надання обмеженого, персонального, невиключного права користування. Відтак для належної кваліфікації договору необхідно з'ясувати, чи передається саме відчужуване майнове право, чи лише функціональна можливість доступу, яка за своєю природою більше відповідає ліцензійним, сервісним або споживчим цифровим відносинам.

Четвертий блок проблем пов'язаний із ризиками недійсності та зловживання правом. Цифрові активи характеризуються високим рівнем анонімності або псевдонімності, технічною складністю обігу, транскордонністю та труднощами доказування дійсної волі сторін. За таких умов договір дарування може використовуватися як інструмент приховування оплатного відчуження, виведення активів з-під можливого стягнення, маскування фактичного продажу, обходу податкових або корпоративних обмежень. У цьому аспекті особливого значення набувають загальні положення ЦК України про добросовісність учасників цивільних відносин, недопустимість зловживання правом, а також підстави недійсності правочинів у разі фіктивності, удаваності або невідповідності внутрішньої волі зовнішньому волевиявленню. У сфері цифрових активів ці ризики є об'єктивно вищими, що потребує розробки спеціальних доказових та реєстраційних механізмів.

З огляду на викладене, слід підтримати доктринальний підхід, відповідно до якого договір дарування цифрових активів в Україні вже сьогодні може розглядатися як допустима цивільно-правова конструкція, але лише за умови правильної кваліфікації предмета договору. Якщо відповідний цифровий об'єкт має ознаки майнового права, може бути індивідуалізований, відчужений, а також переданий іншій особі без порушення імперативних норм або умов платформи, то застосування загальних положень про дарування є цілком можливим. Однак така модель наразі базується переважно на аналогії правового регулювання, а не на чітко сформульованих спеціальних нормах, що істотно знижує рівень правової визначеності.

У контексті вдосконалення законодавства доцільно запропонувати кілька напрямів. По-перше, доцільним є закріплення у ЦК України або в спеціальному законодавстві узагальненого підходу до цифрових активів як потенційного об'єкта цивільних прав, з розмежуванням між віртуальними активами, цифровим контентом, цифровими майновими правами та правами доступу. По-друге, необхідно визначити особливості форми договорів щодо цифрових активів, у тому числі допустимість електронної форми, кваліфікованого електронного підпису, електронної ідентифікації та фіксації моменту переходу прав у цифрових системах. По-третє, варто унормувати критерії належного виконання зобов'язання з передачі цифрового активу, зокрема через закріплення юридичного значення змін у реєстрі, передачі контролю над цифровим інструментом чи технічної зміни облікового запису. По-четверте, слід розробити спеціальні запобіжники проти фіктивного або удаваного дарування цифрових активів, особливо у випадках значної вартості, транскордонного елементу або відсутності належної ідентифікації сторін.

Отже, договір дарування цифрових активів є одним із найбільш показових прикладів трансформації класичних інститутів цивільного права в умовах цифрової економіки. Незважаючи на наявність загальних норм про дарування майнових прав, а також розвиток законодавства у сфері електронного документообігу, електронної комерції, цифрового контенту та віртуальних активів, чинне правове регулювання в Україні ще не забезпечує достатнього рівня визначеності щодо безоплатного відчуження цифрових активів. Саме тому наукове осмислення цієї проблематики має не лише теоретичне, а й виразне практичне значення, оскільки формує підґрунтя для подальшої модернізації цивільного законодавства України, адаптації договірних конструкцій до цифрового середовища та підвищення рівня захисту прав учасників приватноправових відносин.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>

3. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>

4. Про цифровий контент та цифрові послуги : Закон України від 10.08.2023 № 3321-IX. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20#Text>

5. Директива Європейського парламенту і ради (ЄС) 2019/771 від 20 травня 2019 року про деякі аспекти, що стосуються договорів про продаж товарів, про внесення змін до Регламенту (ЄС) 2017/2394 і Директиви 2009/22/ЄС та про скасування Директиви 1999/44/ЄС. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_026-19#Text

6. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX (станом на березень 2026 року – не набрав чинності). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>

Ключові слова: цивільне право, цивільне законодавство, цивільні правовідносини, зобов'язання, договірні зобов'язання, договір, договір дарування, цифрові активи.

Key words: civil law, civil legislation, civil legal relations, obligations, contractual obligations, contract, gift contract, digital assets.

Коваленко Сергій Олегович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри приватного права*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах дії воєнного стану в Україні особливого значення набувають питання стабільності цивільного обороту, збереження приватної автономії особи та забезпечення реального виконання договірних зобов'язань, пов'язаних із переходом майна на випадок смерті. Одним із таких правових інструментів є спадковий договір, який, на відміну від класичного спадкування за законом або за заповітом, поєднує у собі елементи договірної регулювання та посмертного переходу майна. У період воєнного стану саме цей інститут виявляє низку складних практичних і теоретичних проблем, пов'язаних із неможливістю належного виконання обов'язків набувачем, ускладненням нотаріального оформлення, втратою доступу до реєстрів, загибеллю або зникненням сторін, руйнуванням майна, тимчасовою окупацією територій, а також із необхідністю захисту інтересів відчужувача та його потенційних спадкоємців [1; 2; 3].

За змістом ст. 1302 ЦК України за спадковим договором одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача [6]. Така кон-